

Розділ 4

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ОРІЄНТИРИ

Адамик О. В., канд. екон. наук, доц.
кафедри обліку в бюджетній та соціальній сфері,
Тернопільський національний економічний університет

КОШТИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ, ОТРИМАНІ З ДЕРЖБЮДЖЕТУ: ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ, КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ОБЛІКУ

Пенсійний фонд України (далі — ПФУ) є однією з найбільших фінансових інституцій у державі, від злагодженої діяльності якого залежить достаток більш ніж 13 млн пенсіонерів. Бюджет Фонду є другим за величиною в Україні. У 2009 р. його видатки склали 60 % відповідної частини Держбюджету і при цьому на 30 % фінансувалися з останнього. Причому спостерігається постійна тенденція до збільшення як сум дотацій з Держбюджету, так і їх відсоткової частки у структурі обох бюджетів. Наприклад, у 2008 р. кошти з Держбюджету склали 41 423 744,60 тис. грн (28,04 % до суми бюджету ПФУ), у 2009 р. — 35 822 793,10 тис. грн (21,01 % суми бюджету ПФУ) плюс фінансування дефіциту бюджету Фонду у сумі 13 053 039,70 тис. грн (8,64 % бюджету ПФУ). Відповідно до проекту бюджету Пенсійного фонду на 2010 р., розміщеному на офіційному сайті Верховної Ради України, кошти Державного бюджету складають 39 318 млн грн (24,5 % суми бюджету ПФУ) плюс фінансування дефіциту бюджету Фонду у сумі 17 млрд 926 млн грн (11,16 % бюджету ПФУ).

На відміну від власних коштів, які надходять як перерозподілена частка доходів при виконанні видаткової частини бюджету Фонду, кошти Держбюджету надходять центральному апарату ПФУ як розпорядку коштів нижчого рівня і за своєю суттю поділяються на:

— дотації (на пенсійне забезпечення військовослужбовців, виплату пенсій, надбавок та підвишень до пенсій, призначених за

різними пенсійними програмами) — це кошти з державного чи місцевого бюджетів на покриття частини витрат для здійснення державних програм. Вони передбачені в Законі України «Про Державний бюджет» на відповідний рік. Оскільки виплата пільгових пенсій і допомоги не є прямою функцією Державного бюджету (це завдання Пенсійного фонду), тому кошти, які спрямовуються на вказані цілі доцільно називати дотаціями (а не асигнуваннями);

—компенсації сум недоотриманих доходів, а саме різниці між отриманою часткою фіксованого сільськогосподарського податку, та сумою страхових внесків, які були б сплачені ними на загальних засадах;

—асигнування на покриття дефіциту бюджету ПФУ.

Як зазначалось вище, такі суми передбачені вказаними бюджетами. Окрім того, з Держбюджету фінансуються статті, не передбачені бюджетом ПФУ, а саме:

1) кошти з Держбюджету для покриття Пенсійним фондом тимчасових касових розривів, які як свідчить діюча практики, у кінці року не повертаються, а підлягають списанню. Отримання коштів терміном на дванадцять місяців призводить до утворення на кінець року значних сум непогашених позик. Наприклад, станом на 01.01.2008 р. заборгованість Пенсійного фонду становила 2 млрд 413,5 млн грн, на 01.01.2009 р. вона збільшилася в 2,5 разу — до 6 млрд 31,4 млн гривень. За ініціативою Уряду до Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» внесено норму щодо списання отриманих фондом у 2008 році позичок на загальну суму 4 млрд 762 млн грн [1];

2) взаємозаліки з вугле- та торфодобувними підприємствами на суму заборгованості ПФУ перед держбюджетом. Підприємства Мінвуглепрому повинні сплачувати до Пенсійного фонду соціальні внески, нараховані та утримані; а окрім того суми пільгових пенсій та допомоги за Списком № 1 та Списком № 2 [3]. Статтею 60 законопроекту про Держбюджет пропонується Пенсійному фонду списати існуючу недоїмку із страхових внесків та борги з фінансових санкцій і пені вугле- та торфодобувних підприємств, які належать до сфери управління Міністерства вугільної промисловості. На суму вказаної операції передбачається списання заборгованості Фонду за позиками, наданими з Державного бюджету за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку, з віднесенням усіх сум на взаєморозрахунки з бюджетом і подальшим відновлення у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Наприклад, станом на 01.10.2009 р. заборгованість за пільговими пенсіями мали майже 8 тис. підприємств. Сума невідшкодованих пенсій за Списком № 1 досягла понад 1,8 млрд грн, за Списком № 2 — понад 710 млн грн [2]. Загальна сума наданої позички з Держбюджету станом на 19.03.2010 р. становила 26 592 млн грн [1]. При збереженні такої негативної тенденції заборгованість Пенсійного фонду за отриманими позичками може перевищити рівень (з урахуванням заборгованості за 2009 рік) у 47 млрд грн.

Запровадження взаємозаліків як форми виконання державного бюджету чи Пенсійного фонду спонукатиме платників страхових внесків до накопичення заборгованостей і, як свідчить практика минулих років, створить підґрунтя для численних зловживань. Крім того, економічна природа, утворення і використання коштів державного бюджету і Пенсійного фонду за своєю суттю різні та не підлягають взаємозаліку.

Як бачимо, природа коштів отриманих з Держбюджету на потреби Пенсійного фонду України, різноманітна. Це вимагає відповідного їм відображення в обліку. Чинна методика не враховує порядок руху таких коштів, їх природу та відповідність пенсійній програмі. Наприклад, діюча облікова практика передбачає відображення компенсації сум недоотриманих доходів від платників фіксованого сільськогосподарського податку у складі видатків звітного періоду (!!!), що не відповідає сутності таких коштів.

Тому для впорядкування грошових потоків Фонду в обліку, на наше переконання, необхідно здійснити наступні заходи:

— класифікувати доходи та впорядкувати їх облік відповідно до сутності надходжень, а не джерел отримання. Ми пропонуємо усі надходження, які отримують органи Пенсійного фонду, поділити на такі категорії відповідно до їх сутності: 1) доходи; 2) асигнування; 3) компенсації недоотриманих доходів; 4) отримані зобов'язання з виплати (або відшкодування здійснених виплат) пенсій та допомоги; 5) кредити отримані. Вказані категорії повинні мати різну методику відображення в обліку;

— запровадити фінансування та здійснення видатків відповідно до пенсійних програм. У той час як програмно-цільовий метод планування та виконання Державного бюджету запроваджено й успішно діє, у ПФУ його не введено. Тому, на наше переконання, облік і звітність Фонду є непрозорими і не відображають його реальний фінансовий стан.

Досягнення вказаних цілей вимагає докорінної перебудови системи бухгалтерського обліку для формування результату виконання пенсійних програм. Для цього необхідно:

— радикально змінити План рахунків, де передбачити рахунки, які б узагальнювали результат виконання пенсійної програми;

— запровадити принципи нарахування, а також відповідності доходів і видатків, а відтак

— запровадити методику річного заключення рахунків бух галтерського обліку, що відповідає чинному порядку внутрішньо-відомчих розрахунків;

— запровадити звітність про виконання пенсійних програм.

Усі зазначені заходи є взаємопов'язаними між собою і повинні запроваджуватися комплексно. Це дозволить зробити звітність Пенсійного фонду більш прозорою і послідовною.

Література

1. Аналітична записка щодо виконання бюджету Пенсійного фонду України за січень—лютий 2010 року. — <http://www.president.gov.ua/news/16816.html>

2. Здійснити реформу допоможе партнерство // Пенсійний кур'єр. — http://www.courier-pfu.com.ua/ua/text.html?s=print&_m=mag&_c=view&_t=articles&stid=878&mags_number=81&menu_cat_id=57

3. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Постанова КМУ від 16.01.2003 р. № 36.

Андрусак В. М., канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і аудиту,
Андрусак Н. О., старш. викл.,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

СИСТЕМА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ

Діяльність суб'єктів господарювання в умовах ринкового середовища вимагає оптимізації матеріальних, фінансових і трудових витрат, здійснення обліку і контролю за витратами та об'єктивного визначення фінансових результатів. Напрямок на підвищення конкурентоспроможності підприємств потребує певних змін в методології управлінського обліку витрат, спрямованих на формування і надання достовірної та правильної інформації про витрати виробництва для прийняття обґрунтованих управлінсь-